

УПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ У МАСОВУ ШКІЛЬНУ ПРАКТИКУ

Упровадження трактовано як самостійну проблему, специфічний науковий феномен, від якого залежить рівень педагогічної освіти, професійна компетентність учителя. Схарактеризовано стан та умови оптимального співвідношення освітньої теорії і практики на сучасному етапі. Виявлено основні типи упровадження, обґрунтовано критеріальні ознаки інновації для оцінки і відбору нового з метою використання в практиці. Розроблено поетапний процес упровадження інноватики в практику закладів освіти.

Ключові слова: упровадження, теорія, наука, практика, типи упровадження, критеріальні ознаки, процес упровадження.

Boyko A. M.

AN INTRODUCTION OF PEDAGOGICAL THEORY IN MASS SCHOOL PRACTICE

Introduction is an independent problem, a specific scientific phenomenon that influences professional competence of teacher. The concept of «introduction» is interpreted as a specially organized systematic process aimed at improving pedagogical practice based on innovations (new achievements of pedagogical science, pedagogical technologies, model experience) that includes values, quality of knowledge, skills and abilities of students that contribute to the development of professional competencies of teachers, and, consequently, provide their lifelong education and high competitiveness.

Teacher should have practice-oriented criteria to find innovations and introduce them in his activity, i.e. to have a model picture of the object of introduction. Introduction should be mandatory, focused, systematic and manageable process that is objective, motivated and independent of enthusiasm, desires and preferences. The introduction process for operational use should be accompanied by scientist, author of innovations and it should include a set of scientific and methodological developments. This is a joint work of scientists and methodological bodies. The main element of introduction should be a comprehensive study and scientific selection of its object. An important stage in introduction is a focused creation of the best practices in activities of the best teachers in school based on the idea that is being introduced. The success of introduction depends on teaching staff's competencies and belief in the effectiveness of the object of introduction.

Such criteria for assessment and selection of innovations for practical use as up-to-dateness, humanity, child orientation, readiness of innovations for implementation, teachers's competencies for introduction, continuity with

previously achieved experience, compliance with general trends of the development of national education system, integrity, harmonization, effectiveness in modern conditions, real benefits from introduction have been justified.

An introduction of innovations in school practice has included four stages: search-determining (selection and introduction in object of implementation); creative-cognitive (conscious introduction in innovations); pragmatic-clarifying (preparation and adaptation of innovations to practice, creation of exemplary experience in practice of the best teachers); final (mass introduction).

The focus has been on understanding an importance and place of innovations in the holistic functioning of education, dialectical contradiction between the old and the new, determining an optimal place of innovation in the work of educational institution or teacher.

Key words: introduction, theory, science, practice, types of introduction, criteria, introduction process.

«Перетворення... наукових істин у живий досвід творчої праці – це найскладніша сфера взаємозв'язку теорії з практикою»

В.О. Сухомлинський
Розмова з молодим директором школи

«Практика неможлива без теорії, теорія неможлива без практики»

А.С. Макаренко
Педагоги пожимають плечима

Сьогодні рейтинг і престиж країни визначається не лише розвитком науки, а насамперед оперативністю і повнотою використання її досягнень у практиці. Впровадження виступає головною умовою прискореного розвитку педагогічної теорії й освітньої практики. Актуальність проблеми впровадження зростає зі збільшенням вимог до якості діяльності освітніх закладів і, разом із тим, – прямо пропорційно усвідомленню ролі науки в усіх цивілізаційних процесах. Проте результати педагогічної науки ще не знаходять оперативного практичного використання. Тому глобалізаційний розвиток суспільства на сучасному етапі все настирливіше вимагає подальшої наукової розробки теорії педагогіки, водночас із експериментальним дослідженням удосконалення співвідношення і взаємодії педагогічної теорії і шкільної практики, процесу впровадження.

Питання співвідношення педагогічної теорії і практики вивчалися сучасними українськими вченими (В. Андрущенко, І. Гавриш, Н. Дем'яненко, В. Кремень, М. Красовицький, В. Луговий, О. Мороз,

В. Євдокимов, О. Савченко, інші). Актуальність проблеми особливо зросла в умовах інноваційного руху в науці й практиці. Тому *метою статті* нами визначено аналіз авторських наукових пошуків у галузі впровадження педагогічної інноватики, розкриття стану та умов оптимального співвідношення педагогічної теорії і практики, виявлення основних видів і типів упровадження, обґрунтування критеріальних ознак відбору нового для використання в практиці, а також розроблення поетапного процесу впровадження інноватики в практику освітньої діяльності школи.

Упровадження сприяє піднесенню рівня педагогічної майстерності, ширше – педагогічної культури і громадянських почуттів, ще ширше – професійної компетентності вчителя, усієї педагогічної освіти, зокрема освоєнню в сучасних умовах глибинного змісту понять «людиноцентризм», «суб'єкт-суб'єктні відносини» як основи гуманізації закладу освіти, перебудову на цій основі відтворювального навчання в навчання інноваційне, творче, випереджувальне, інтеграцію педагогічної науки і практики, єдність інноваційності й традиційності, високу якість навчання і виховання. Без інноваційних пошуків і нововведень система закованість і припинить свій розвиток, а без збереження національної культури і традицій може відбутися її руйнування.

Це підтверджує залежність ефективності освітнього процесу від загального рівня науки, передової практики, педагогічних технологій, а точніше – від застосування їх у педагогічній діяльності. А отже, зрозуміло, що педагогічна наука не повинна залишатися мертвим творінням.

Ми віримо в творчі сили вчительства, в розвиток його ініціативи і самодіяльності, тому для педагогічної науки характерна підтримка всіх паростків новаторства, перевірка нових ідей, досвіду та технологій, підготовка до впровадження найефективніших із них у масову практику. Сфера практичного досвіду – це живильний ґрунт для науки. А оскільки учитель – матір усіх професій на Землі, то педагогічне впровадження – запорука зростання прогностичної ролі педагогічної науки щодо всіх сфер суспільної практики.

Цілком логічно, що для сучасного стану розвитку педагогічної науки і практики характерне прагнення виділити впровадження як самостійну проблему, вивчити його в конкретних проявах як специфічний науковий феномен.

Педагогіка розглядається нами як самостійна наукова дисципліна, що поєднує методологічний, теоретичний і практичний компоненти. Теорія – це система педагогічних знань високого рівня узагальнень, що пояснює й удосконалює педагогічну практику. Якщо методологічні знання слугують фундаментом розвитку і теорії, і практики, то теоретичні – основою переважно практичної діяльності, її пояснення й удосконалення. Насамперед вони представлені в рукописі вченого. Президент НАПН України В. Г. Кремень, актуалізуючи діяльність учених з упровадження, наголошує: «Підготовка рукопису – це лише проміжний, а не кінцевий продукт наукової роботи» [5].

Шкільна практика є первинною у відношенні до педагогічної теорії тому, що вона є формою відображення реальної дійсності, має дослідне походження, виступає основою і критерієм наукових теоретичних пошуків. Ось чому вченому належить постійно вивчати педагогічну практику, відчувати потреби і зміни, які в ній відбуваються, а вчителів – удосконалювати свою практичну діяльність на основі нових досягнень педагогічної науки.

При цьому виходимо із того, що теорія і практика розглядаються в органічній єдності як діалектично взаємопов'язані форми людської діяльності, що означають духовну і матеріальну сторони єдиного поняття. Але практика – вища (теоретичного) пізнання, бо вона має не лише перевагу загальності, але і безпосередньої діяльності. Виростаючи із практики, теорія перетворюється на практику, одночасно удосконалюючи її, і, збагачена практикою, – виступає початком нового відкриття. Як наслідок, розвиток науки в кожен даний період прямо пропорційний масі знань, успадкованих нею від попередніх поколінь. Базуючись на практиці сьогодення, пізнання відкриває перспективи розвитку, його велика перетворювальна сила в тому, що воно вказує практиці шляхи удосконалення або змін. Таким чином, теоретичне усвідомлення реальності, її відбиття й осмислення необхідне для успішної подальшої практичної діяльності.

Проте нові наукові ідеї самі по собі не в змозі впливати на практику. Ми можемо скільки завгодно ідеально планувати, але від цього нічого не зміниться, наукові ідеї залишаться порожнім звуком і мертвою схемою. Вони мають життєвий сенс тоді, коли починають служити практиці, коли люди, озброюючись новими знаннями, здійснюють на їх основі практичні дії, тобто впроваджують знання в життя. Отже, практична діяльність може бути успішною тією мірою, якою люди, використовуючи досвід, уже накопичений людством, кожного разу за допомогою впровадження приводять його у відповідність з новими досягненнями науки. Таким чином, людська практика є рушійною силою і кінцевою причиною прогресу, але обов'язковою умовою прогресу в розвитку теорії і практики є впровадження. Це означає, що від упровадження, оперативності і відпрацьованості його процесу – в прямій залежності ефективність і якість навчальної і виховної роботи в школі. Але, як відомо, не все, досягнуте наукою і передовим досвідом, впроваджується в практику.

Учителі повинні вміти правильно оцінювати нове (новації), співвідносити його з уже накопиченим досвідом, відбрати із нього необхідне для вдосконалення своєї практичної діяльності. А отже, вчитель повинен бути озброєний практико зорієнтованими критеріальними ознаками відбору нового для впровадження його в свою діяльність, тобто мати модельне уявлення про об'єкт упровадження.

Експериментальна робота показала, що на даному етапі співвідношення педагогічної теорії і практики залежить від інтересу до педагогічної науки, усвідомлення її потрібності. Виступаючи перед

учителями, вчені нерідко бачать, що теоретичні висновки й наукові узагальнення захоплюють далеко не всіх. Досвідчені працівники надають перевагу сценаріям, конспектам, іншим розробкам і методичним рекомендаціям практичного характеру, які завтра використають у своїй діяльності. Вони використовують наукову педагогічну продукцію переважно практичного рецептурного змісту. Суперечність між потенціалом наукових знань з педагогіки і недостатнім його використанням поглиблюється.

На основі дослідно-експериментальної роботи можна зробити такі висновки:

По-перше, впровадження мусить бути обов'язковим, цілеспрямованим, систематичним і керованим процесом. Процес повинен бути об'єктивним і мотивованим, не залежати від ентузіазму, бажань і уподобань директорів шкіл, вчителів, методичних органів і відділів освіти.

По-друге, об'єкт і процес упровадження для оперативного використання мусить відбуватися за участю вченого, автора інновацій, представлений у комплексі науково-методичних розробок. Це спільна робота вченого і методичних установ.

По-третє, головною ланкою впровадження мусить стати всебічне вивчення і відбір на науковій основі його об'єкта.

По-четверте, важливим етапом процесу упровадження є цілеспрямоване конструювання передового взірцевого досвіду в діяльності кращих педагогів школи на основі ідеї, що впроваджується.

По-п'яте, успішність упровадження залежить від підготовленості педагогічного колективу, його переконаності в ефективності об'єкта впровадження.

По-шосте, впровадження передбачає відмову педагогічного менеджменту від адміністративно-функціональної системи управління.

До недоліків, що гальмують оптимізацію співвідношення теорії і практики, директори шкіл і вчителі відносять: 1) неможливість одержання своєчасної кваліфікованої допомоги від учених; 2) байдужість учених до використання результатів їхньої наукової діяльності в практиці; 3) відсутність методичного супроводу об'єкта впровадження, часто він не представлений у розробках; 4) неналагодженість навчання керівників шкіл і вчителів з проблеми впровадження; 5) відсутність системи стимулювання інноваційної діяльності закладів освіти, педагогічних колективів, окремих учителів.

Відчувається гостра потреба в об'єктивних, однозначних науково-практичних критеріальних ознаках новацій для визначення їх оригінальності, новизни і цінності, особливо при організації впровадження. Основним і вирішальним загальним критерієм оцінки наукової значущості більшості педагогічних досліджень мусить бути рівень використання їх результатів у практиці закладів освіти.

Варто мати на увазі, що нерідко вчителю-практику важко розібратися в численних концепціях і різних підходах до однієї й тієї ж проблеми.

Вивчаючи літературу теоретичного характеру, намагаючись використовувати пропоновані рекомендації в своїй роботі, вчитель нерідко губиться перед різноманіттям і відмінністю трактувань того або іншого питання. Такі відмінності в науці закономірні. Вони характерні для процесу наукового пошуку, розробки педагогічної, як і будь-якої іншої, теорії. Тому вчителю необхідно давати матеріал у диференційованому і водночас об'єднаному, певному єдиному трактуванні, що синтезує різні точки зору, а також роз'яснювати, зіставляти і розкривати можливості участі вчителя у розв'язанні певної проблеми. Це завдання вченого.

Нами поняття «впровадження» розуміється як спеціально організований, систематизований процес, спрямований на вдосконалення педагогічної практики на основі інновацій (нових досягнень педагогічної науки, педагогічних технологій, взірцевого досвіду), які втілюються і виявляються у ціннісних орієнтирах, піднесенні якості знань, умінь і навичок учнів, сприяють підвищенню професійних компетентностей педагогів, а отже, забезпечують їхню освіту впродовж життя і високу конкурентоспроможність [3, с. 142].

До найважливіших наукових вимог щодо упровадження відносимо: 1) наявність актуального для практики нового знання; 2) його адресна спрямованість, доступність і повнота викладу; 3) визначення масштабів нововведень (Міністерство освіти і науки, регіон, район, заклад освіти); 4) наявність критеріальних ознак оцінки і відбору новацій для впровадження; 5) готовність педагогів-практиків до використання нового; 6) розроблення послідовних етапів упровадження.

Причини, які гальмують упровадження, мають місце як у сфері науки, так і у сфері практичної діяльності, оскільки, як ми переконалися, впровадження залежить від продуктивності науки і організаційних зусиль суб'єктів упровадження. За даними експерименту головні з них:

1. Недостатньо розроблена специфіка педагогічного менеджменту щодо впровадження науково-практичних інновацій.

2. Неінформованість (оперативна) значної кількості практичних працівників про конкретні досягнення педагогічної науки і досвіду.

3. Відсутність організованості, систематичності й послідовності в роботі з упровадження. Новатика часто не одержує необхідного «доведення».

4. Випадковість і стихійність у виборі об'єктів упровадження, а це призводить до того, що нерідко заклади освіти обирають для вивчення не ті проблеми і рекомендації, які відповідають їхнім можливостям і першочерговим потребам.

5. Недостатня допомога вчителю з боку вчених, керівних і методичних органів. Одержані результати показали, що більшість міських і сільських шкіл не одержують інформації й цілеспрямованої допомоги при впровадженні.

6. Наявність лише окремих, розрізнених і теоретично недостатньо обґрунтованих, загальноописових рекомендацій щодо компонентів системи навчальної і виховної діяльності, внаслідок чого вчитель не має

можливості усвідомити і реалізувати цілісну актуальну програму ефективності навчання і виховання.

7. Нове наукове знання, як правило, характеризує недостатня готовність до впровадження.

8. Гальмує впровадження байдужість більшості вчених щодо впровадження, відсутність їхньої чіткої інформації, пропаганди й агітації за власні нові концепції, ідеї, технології, досвід.

9. Недостатня теоретична, методична й психологічна підготовленість учителів та управлінців освіти до впровадження.

Аналіз причин, що перешкоджають впровадженню і вивченні масової практики дозволили визначити головну причину, що гальмує впровадження в умовах небувалого зростання потоку нової педагогічної інформації і масової творчості вчителів, – це невизначеність критеріальних ознак оцінки та відбору інноватики для впровадження в практику.

Щоб допомогти вчителю більш повно виправдовувати соціальні очікування і успішно організувати свою діяльність з виконання покладених професійних функцій, у сучасних умовах необхідно в першу чергу схарактеризувати сутність нового в результатах педагогічних досліджень, озброїти директори шкіл, їхніх заступників, організаторів, учителів, класних керівників робочими критеріями оцінки і відбору нового. Тільки при наявності об'єктивних і практико орієнтованих критеріальних ознак педагога можуть, не втрачаючи багато часу, відібрати посправжньому нове і потрібне. А потім оперативно і повно впровадити його у свою діяльність.

Сьогодні наявність творчих починань і їх широка підтримка свідчить про те, що інтерес до інноватики, нового, новаторства, новацій стає законом педагогічної діяльності. Творча атмосфера у школі, формування нового типу шкільного працівника – дослідника і новатора, який прагне творчо осмислити кожен крок своєї педагогічної діяльності, ставлять завдання, перш за все, правильно зорієнтувати його в безперервному потоці інформації і нововведень, на єдино правильний і перспективний шлях спрямувати його творчу енергію і пошук.

У процесі свого розвитку «нове» і «старе» знаходяться завжди у діалектичному зв'язку. Поява нового є кінцем старих протиріч і початком нових. Невтомний творчий пошук, розвинене почуття нового – дорогоцінні якості педагогів. Разом із тим, намагаючись вникнути у сутність нового, педагогам не можна забувати про наступність. У єдності традицій і новаторства, наступності і сучасності полягає характерна риса розвитку в наш час.

Практика показує, що безперервний творчий пошук буде успішним тоді, коли в педагогічному колективі усвідомлять, що в період появи нового старе завжди залишається, протягом деякого часу сильнішим за нього. З іншого боку, нове привертає увагу вже тому, що вчора його не було, а сьогодні воно є. Тому нерідко вважають, що, як нове, значить, хороше, потрібно підтримати. Часто вислів: «У цьому педагогічному колективі

багато інноваційних форм роботи» сприймається як заохочення. Але для позитивної оцінки інновації тільки тому, що вона нова за часом виникнення, явно недостатньо. Усяке новаторство, поняття, метод, форма оцінюються не датою виникнення, а тільки тим, чим вони корисні у практиці. Певну нову форму необхідно розглядати не саму по собі, а у єдності зі змістом, з тим, як вона працює, як служить справі, педагогічній практиці в руках директора, завуча, учителя, класного керівника.

Таким чином, нове характеризується за сукупністю таких основних ознак: а) відповідає об'єктивним вимогам і можливостям навчання і виховання на сучасному етапі розвитку освіти; б) ще не отримало масового розповсюдження, сфера його використання обмежена, але воно обіцяє бути перспективним у майбутньому; в) утримує в собі все прогресивне зі старого; г) відображає позитивні тенденції розвитку системи освіти і науки в конкретних умовах і майбутньому. Сутність нового в результатах педагогічних досліджень і передовому досвіді як їх загальна головна властивість, як їх закон полягає у тому, щоб зміст інновацій найбільш повно відповідав тенденціям суспільного розвитку, сучасній філософії освіти, оновленій парадигмі виховання, забезпечував практиці найвищу ефективність і найвищу якість при раціональних затратах праці педагога і учня.

«Рухаючись вперед, – писав В. І. Вернадський, – наука не тільки створює нове, але і неминуче переосмислює старе, пережите» [4, с. 112]. Більше того, ми поділяємо точку зору Е. А. Баллера, що «...одні і ті ж духовні, культурні цінності не тільки можуть служити людству протягом століть, але і у процесі використання (засвоєння) часто здатні ... знаходити нове застосування, і як наслідок цього, прогресувати у своєму значенні» [1, с. 42].

Насамперед виділяємо пряму реалізацію. До форм прямої реалізації належать науково-педагогічні розробки, які мають обов'язковий, «імперативний» характер для працівників освіти (програми, підручники, положення, інструкції, типові правила, циркулярні листи та інша продукція Міністерства освіти і науки, управлінь і відділів освіти).

Пряме або нормативне впровадження реалізує на практиці директивні документи з метою корінних змін або вдосконалення практики виховання і навчання. Масштабність такого впровадження знаходиться у прямій залежності від ступеня впливовості органу, що видав конкретний науковий нормативний документ. Такого роду наукова продукція обов'язкова для впровадження.

Значно ширшу сферу впливу на практичного працівника мають види побічної, ініціативної реалізації, опосередкованого, вибіркового впровадження. До них, як правило, належать: розробки вчених, продукція Інститутів НАПН України, кафедр педагогіки університетів, кабінетів, інститутів післядипломної педагогічної освіти, рай(міськ)методкабінетів, районних і шкільних методоб'єднань, педагогічних рад (статті в періодичних, фахових виданнях, методичні листи, рекомендації, плакати,

буклети, матеріали виставок і т. п., а також усні звіти, виступи, лекції, консультації, повідомлення на з'їздах, конференціях, педагогічних читаннях, зборах тощо), тобто увесь той лавиноподібний потік інформації, про який велася мова. Окрема частина цих матеріалів, безперечно, кожного дня трансформується, сприймається педагогами і включається в їхню практичну діяльність, здійснюючи постійний, але у зв'язку з відсутністю критеріїв часто безладний вплив на освітній процес у школі. Форми побічної реалізації не обов'язкові, не носять імперативного характеру. Але вони підлягають обов'язковій оцінці і відбору. Отже, в сучасних умовах, коли впровадження нового стає складовою частиною цілісного педагогічного процесу, озброєння педагогів критеріальними ознаками відбору інноватики стає об'єктивною необхідністю, викликаною особливостями взаємовідносин теорії і практики.

В обґрунтуванні й послідовності критеріальних ознак ми керувалися логікою відбору інноватики у співвідношенні її з практикою навчання і виховання [2; 3].

- «Актуальність» - «важливість, значущість чого-небудь» для подальшого удосконалення практики. «Відповідність часові». Цей критерій служить для визначення у новому найбільш важливого і значущого для сучасності, теперішнього часу.

- «Гуманність» і «Спрямованість на особистість дитини». Ці ознаки є метою і сенсом кожної педагогічної технології і досвіду, тобто інноваційного досягнення.

- «Готовність інноватики до впровадження». «Методична підготовленість педагогів до впровадження». Відповідно до цих критеріальних ознак результат педагогічного дослідження, технологія чи науково узагальнений передовий досвід має бути максимально матеріалізований у вигляді комплексу концептуально об'єднаних методичних розробок, інших матеріалів, чим досягається «трансформація» результатів дослідження або узагальненого взірцевого досвіду в форми, прийнятні для впровадження.

- «Наступність із раніше досягнутим досвідом». «Відповідність загальним тенденціям розвитку національної системи освіти». Застосування цих критеріїв за наявності повної наступності з існуючим досвідом дасть можливість відібрати те, що «впишеться» у систему роботи саме цієї школи або конкретного педагога, допоможе позбутися захопленості «модою», погонею за псевдоноваціями. Цей критерій забезпечує збереження зв'язку з минулим, усім цінним, що було накопичено колективом раніше.

- «Цілісність». «Гармонізація». Визначення і використання цих ознак викликано тим, що під час відбору інноватики для впровадження у практику дуже важливо поєднувати діалектику цілого і частини. А. С. Макаренко застерігав, що «порушена в своїй органічній цілісності система робиться хворою і пересадка досвіду закінчується невдачею» [6, с. 151]. Наявність цілісності не виключає можливості творчого

застосування нового, проте цілісність повинна бути максимальною. Критерій «гармонізація» дозволяє конкретизувати роботу з упровадження у відповідності до професійних і особистісних якостей кожного педагога, передбачити, за якими головними напрямками проводити методичну роботу в школі, як, наприклад, удосконалювати компетентність того чи іншого педагога, яку матеріально-технічну базу створити, щоб досягти максимальної віддачі.

- «Ефективність у сучасних умовах». «Реальна перспективність результатів». Ці критеріальні ознаки вимагають на основі глибокого аналізу стану навчальної і виховної роботи, усвідомлення сутності нового в конкретній, взятій для впровадження інновації, зрозуміти, чи зможе застосування даної наукової розробки чи досвіду забезпечити вищу якість педагогічного процесу або вищу форму організації навчально-виховної роботи у порівнянні з уже існуючими. Нерідко зовнішньо яскрава ідея не приносить бажаного результату, у той час як оригінальна і необхідна складніше оцінюється на перший погляд. Бажано, щоб у використанні критеріїв учені надавали консультації практичним працівникам.

Правильне використання критерію «реальна перспективність» передбачає при оцінці і відборі нового для впровадження брати всі педагогічні явища не в статичному, а у динамічному підході. Тобто застосування цих критеріальних ознак вимагає на основі глибокого вивчення не лише сучасного стану навчальної і виховної роботи в закладі освіти, а й стану самоосвітньої, всієї методичної роботи, системи діяльності окремих педагогів, організації керівництва і контролю тощо. Цей критерій дозволяє конкретизувати роботу з упровадження у відповідності до професійних і особистісних якостей кожного педагога, передбачити, у яких головних аспектах розвивати в подальшому методичну роботу, як удосконалювати існуючу матеріально-технічну базу і в цілому умови роботи в закладі освіти з тим, щоб досягти максимальної практичної ефективності у майбутньому від передбаченої для впровадження ідеї, теорії, технології, передового досвіду.

Важливо усвідомити значення і місце інноватики в цілісному функціонуванні освітнього процесу, пам'ятати про існуючу діалектичну суперечність між старим і новим і, не гіперболізуючи його роль, знайти для нього оптимальне місце у роботі закладу освіти чи педагога. Не оцінювати нове лише датою його виникнення.

Сучасний учитель без постійного поповнення і збагачення своїх знань, без застосування їх у своєму практичному живому досвіді, як безпосереднім, так і опосередкованим шляхом не може працювати з повною віддачею і відчувати радість та задоволення в праці. Інститути післядипломної педагогічної освіти, рай(міськ)методкабінети, методоб'єднання покликані сприяти йому в цьому. Роль критеріїв оцінки та вибору за таких умов зростає ще більше [3, с. 136–175].

Запропоновані критерії на основі неперервної педагогічної освіти допоможуть педагогам побачити і відібрати для повного впровадження у

практику дійсно нове не тільки у широкому масштабі, але і нове для конкретної школи, класного керівника, вчителя, бо ці критерії доступні кожному. А отже, відповідаючи на питання, «що впроваджувати?», ми підійшли до необхідності відповісти на наступне логічне запитання, «як упроваджувати?».

Оперативність і повнота впровадження залежать від: 1) суспільної значущості інноватики, потреби закладів освіти у результатах певного наукового дослідження чи досягнення передового досвіду, які відібрані як об'єкти впровадження; 2) відповідності об'єкта критеріальним ознакам; 3) організації зусиль суб'єктів упровадження; 4) фінансових затрат на здійснення реалізації інноватики. Оперативність упровадження в прямій залежності від: 1) виду і форми, в яких представлений об'єкт упровадження – прямий чи побічний, нормативний, вибірковий чи ініціативний, опосередкованого чи безпосереднього шляхів його реалізації; 2) усвідомлення педагогами необхідності впровадження, подолання традиційності й консервативності мислення деяких із них; 3) організації та змісту роботи на кожному етапі впровадження; 4) своєчасного усунення труднощів і виправлення помилок; 5) наявності системи стимулювання активних учасників упровадження.

У свою чергу, повнота впровадження забезпечується: 1) завершеністю, науковою і практичною коректністю об'єкта впровадження; 2) репрезентативністю результатів досягнень науки, технологій чи взірцевого педагогічного досвіду; 3) участю в упровадженні вчених-авторів, їхніх консультацій; 4) узгодженістю й чіткістю зусиль і функцій усіх суб'єктів упровадження; 5) постійним підвищенням теоретичного і методичного світогляду суб'єктів упровадження; 6) наявністю в школі атмосфери творчого пошуку. Визначення чинників, від яких залежить оперативність і повнота впровадження, дозволило нам розкрити головні шляхи оптимізації процесу впровадження, оскільки оптимальність реалізації інноватики, за нашими даними, визначається її повнотою та оперативністю.

Оптимізація процесу впровадження передбачає: а) наявність науково-обґрунтованого розуміння сутності нового, використання з цією метою відповідних об'єктивних критеріальних ознак; б) необхідну науково-методичну підготовку педагогів; в) свідоме та цілеспрямоване створення в опорних школах інноваційного досвіду; г) узгодженість дій усіх суб'єктів упровадження; д) чітке визначення ролі та місця кожного суб'єкта в процесі впровадження; ж) постійна увага, пропагування і консультація вченого, автора нового досягнення чи інноваційного досвіду; з) створення в закладі освіти, як уже наголошувалося, атмосфери творчого пошуку.

Проведена дослідницька робота дала змогу виділити чинники, від яких залежить безперервний процес упровадження інновацій:

- від активності вченого, усвідомлення потреби для практики отриманих результатів наукових досліджень чи новітніх технологій, які відібрані як об'єкти впровадження;

- від відповідності об'єкта впровадження критеріальним ознакам оцінки і відбору нового;
- від цілеспрямованості й узгодженості організаційних зусиль учасників упровадження;
- від виду (нормативне, ініціативне; пряме, побічне) і форм (методичні посібники, рекомендації, положення, пам'ятки та ін.), в яких представлено об'єкт упровадження;
- від усвідомлення педагогами необхідності впровадження нового, подолання консерватизму мислення деякого з них;
- від своєчасного усунення труднощів і помилок, що виникають у процесі впровадження, створення з цією метою інноваційного практичного досвіду.

Впровадження нового визначається:

- завершеністю, науковою і практичною коректністю об'єкта впровадження;
- репрезентативністю результатів досягнень науки чи взірцевого, інноваційного досвіду;
- участю у впровадженні авторів наукових ідей, технологій або досвіду чи комплексу розроблених ними методичних матеріалів;
- представленістю нового в методичних матеріалах;
- наявністю в школі атмосфери творчого пошуку;
- переходом учителів і всього педагогічного колективу до власних узагальнень і розробки нових дидактичних і виховних технологій.

Глобалізаційні процеси разом з інтернаціоналізацією освіти активізували педагогічну україністику. Це, на наш погляд, насамперед зумовлено прагненням не допустити нівелювання національного, турботою про духовне здоров'я дітей і молоді. Тому впровадженню підлягають історія, культура, традиції українського народу, що відповідають критеріальним ознакам, слугують сучасності.

Модель процесу впровадження інноватики в практику діяльності школи передбачає конкретне визначення мети впровадження, обґрунтування етапів процесу впровадження: I. Пошуково-визначальний. Відбір та ознайомлення з об'єктом упровадження. II. Креативно-пізнавальний. Упровадження на рівні усвідомлення педагогами сутності нового. III. Прагматично-уточнювальний. Упровадження інноватики на рівні препарування й адаптації до практики, обов'язкове створення взірцевого досвіду в практиці кращих педагогів. (Акцентуємо на цьому, тому що з'явилася тенденція недооцінки передового, взірцевого досвіду. Тенденція шкідлива, свідчить про незнання і нерозуміння деякими вченими сучасної школи і вчителя. Учитель – масова професія. Педагоги різні за своїм кваліфікаційним рівнем. Передовий чи взірцевий досвід сприяє навчанню, масовому використанню інноваційних досягнень у практиці). IV. Результативно-завершальний. Масове впровадження [2, с. 61].

Зміст роботи: I-й етап – оцінка та відбір нового. Постановка теми, проблеми, технології, досвіду. Інформація, пропаганда. Розробка і

забезпечення практичних працівників методичними матеріалами. II-й етап – теоретичне й методичне засвоєння нового. Новаторство, творчість, пошук. Відображення в свідомості педагога нової теоретичної моделі чи нових форм і видів навчально-виховної діяльності. Підготовка до впровадження його суб'єктів і об'єкта. III-й етап – цілеспрямоване конструювання інноваційного досвіду. Відпрацювання нової моделі в живому педагогічному процесі на основі знань, умінь та навичок теоретичного і емпіричного рівнів. IV-й етап – розповсюдження і при потребі корекція створеного в діяльності досвідчених учителів інноваційного живого, взірцевого практичного досвіду на основі об'єкта, що впроваджується. Вивчення його результативності. Стимулювання педагогів. Забезпечення найвищої ефективності і якості діяльності школи [3, с. 175–228].

Теоретичний аналіз і дані практики переконливо свідчать, що ефективність та якість навчальної і виховної діяльності сучасної школи перебувають у прямій залежності від оперативного і повного об'єднання креативної і добросовісної праці вчителя з результатами інноваційних наукових досліджень ученого. Впровадження стає складовою частиною цілісного педагогічного процесу, чим забезпечується неперервність підвищення педагогічної компетентності й кваліфікації педагогів, їхня ціложиттєва освіта, а отже – постійне зростання ефективності та якості освітнього процесу, рівня навченості і вихованості кожної дитини.

Проведена дослідно-експериментальна робота довела доцільність і необхідність створення у кожному регіоні координаційного центру впровадження. Це можуть бути кабінети упровадження в інститутах НАПН України, в інститутах післядипломної педагогічної освіти та ін. У свою чергу, при кожному рай(міськ)методкабінеті й школі доцільно створювати робочі групи досвідчених педагогів з відбору й упровадження новацій, конструювання взірцевого для всіх учителів досвіду.

У майбутньому корисно було б також розробити систему управління інноваціями в освіті й вихованні, функції педагогічного менеджера з оцінки і відбору нового, створення та доцільного впровадження інтелектуального продукту як складника цілісного освітнього процесу в умовах модернізації освіти. Все це буде сприяти зростанню ефективності та якості діяльності закладів освіти, піднесенню інтелектуальної енергії вчителів, навченості й вихованості учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баллер Э. А. Преемственность в развитии культуры. Москва, 1969. 294 с.
2. Бойко А. Критеріальні ознаки, відбір і поетапний процес упровадження педагогічних інновацій. Методичні матеріали, підготовлені до впровадження. Полтава, 2014. 158 с.
3. Бойко А. М. Упровадження педагогічної інноватики в практику виховання : монографія. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. 384 с.
4. Вернадский В. И. Очерки и речи. Вып. 2. Петроград, 1922. 124 с.

5. Кремень В. Г. Про наукову діяльність НАПН України в 2005 році та завдання на 2006 рік. *Педагогічна газета*. 2006. № 3.

6. Макаренко А. С. Опыт методики работы детской трудовой колонии. Пед. соч.: [в 8 т.]. Москва, 1983. Т. 1. С. 166–190.

REFERENCES

1. Baller, Э. А. (1969). *Preemstvennost` v razvy`ty`y` kul`tury*. Moskva. 294 s. [in Russian].

2. Boiko, A. (2014). *Kryterialni oznaky, vidbir i poetapnyi protses uprovadzhennia pedahohichnykh innovatsii. Metodychni materialy, pidhotovleni do vprovadzhennia*. Poltava. 158 s. [In Ukrainian].

3. Boiko, A. M. (2011). *Uprovadzhennia pedahohichnoi innovatyky v praktyku vykhovannia : monohrafiia*. Poltava : PNPU imeni V. H. Korolenka. 384 s. [In Ukrainian].

4. Vernadsky`j, V. Y`. (1922). *Ocherky` y` rechy`*. Vyp. 2. Petrograd. 124 s. [in Russian].

5. Kremen, V. H. (2006). *Pro naukovu diialnist NAPN Ukrainy v 2005 rotsi ta zavdannia na 2006 rik*. *Pedahohichna hazeta*. № 3. [In Ukrainian].

6. Makarenko, A. S. (1983). *Opyt metody`ky` raboty detskoj trudovoj kolony`y`*. Ped. soch. : [v 8 t.]. Moskva. T. 1. S. 166–190. [in Russian].

nat77demyanenko@gmail.com

Рецензент: д. пед. н., професор Демянчук О.Н.